

2. 30 Juli 1902, sexe? juv., in een tuin te Doetinchem (coll. Artis);
3. 24 Juli 1906, ♀ juv., te Wageningen (coll. SILLEM-VAN MARLE);
4. 10 Aug. 1910, ♀ juv., te Amersfoort (coll. ?; preparateur wilde den naam van den eigenaar niet noemen).

Op de Kurische Nehrung wordt deze soort geregeld op den trek waargenomen. De najaarstrek verloopt daar ongeveer van begin tot half Augustus. De Augustus-vogels, in ons land vastgesteld, zijn ongetwijfeld een uitvloeisel van dezen trek, die gericht is naar Afrika (uit België, Engeland en Frankrijk zijn ook waarnemingen bekend). Deze steppenkuikendieven zullen afkomstig zijn uit het broedgebied gelegen in de Russische steppen-districten, vanaf Petrograd, Nowgorod en wellicht verder zuidwaarts, en voor een klein gedeelte uit Duitschland, Zweden, de Baltische provinciën en Oost-Polen, waar zij sporadisch broeden.

LITERATUUR.

Practical Handbook of British Birds, 1924.

British Birds, 26, 1932, p. 8.

Carl HENNICKE, Die Raubvögel Mitteleuropas, 1905.

Avifauna Neerlandica, door Mr Dr R. C. E. G. J. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG, 1908.

Voorkomen en trek der in Nederland in het wild waargenomen vogelsoorten, door Dr G. J. VAN OORDT en Jan VERWEIJ, 1925.

Jaarbericht der Club van Nederlandsche Vogelkundigen, 1, 1911, p. 13.

Verdere gegevens van geringde spreeuwen,

Sturnus vulgaris subsp.,

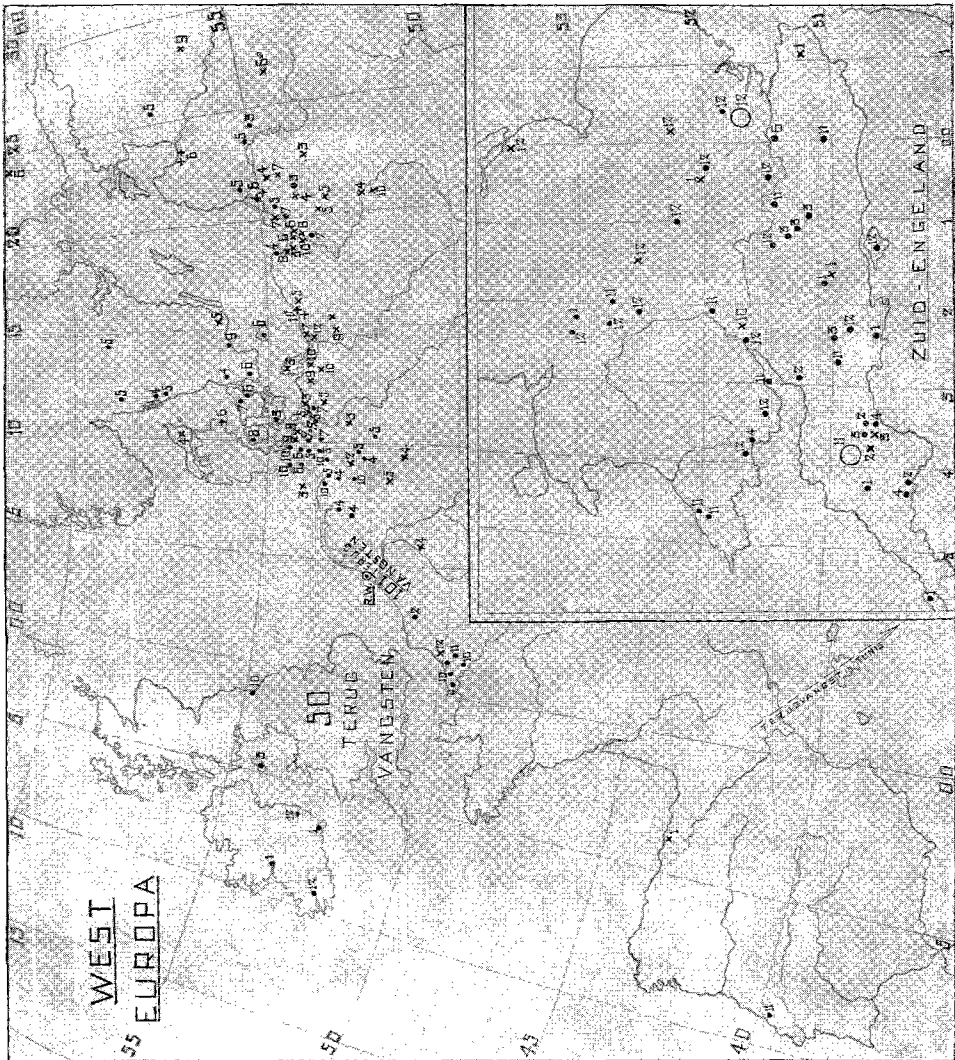
(met 3 tekstfiguren)

DOOR

J. P. BOUMA en Dr J. C. KOCH.

De thans te behandelen terugvangsten (8, 15, 17)¹⁾ werden verkregen na Mei 1933, den datum van het verschijnen van ons laatste spreeuwenartikel (1) en wel ten getale van 151, welke 93 baan- en 58 slaapspreeuwen betreffen. In totaal werden door het Ringstation Wassenaar tot 1 Januari 1936 15.162 spreeuwen geringd, d.w.z. 8510 baanspreeuwen, die op hun

¹⁾ Wij zeggen Prof. Dr H. BOSCHMA hartelijk dank voor de inwilliging van ons verzoek nog niet gepubliceerde terugvangsten in dit artikel te mogen verwerken.

herfsttrek op de baan werden gevangen, 187 overwinteraars, die het best bij de trekspreeuwen kunnen worden behandeld, en 6462 slaapspreeuwen, die 's nachts op de slaappleats in de Boschjes van Poot in den Haag werden gegrepen.

De totale tot nu toe van deze vogels verkregen terugvangsten bedragen 250 stuks, te weten 147 baan- en 103 slaapspreeuwen. Het percentage bedraagt 1,65%, hetgeen een laag percentage is te noemen (1,70% baan- en 1,59% slaapspreeuwen). Op de kaarten zijn alle terugvangsten ingetekend (de baanspreeuwen met ●, de slaapspreeuwen met X), hetgeen

de beoordeeling van het door de spreeuwen ingenomen areaal vergemakkelijkt.

Op kaart 1 (West-Europa) beteekent c : onbekende vindplaats.

Van eenige door ons te den Haag of te Wassenaar verkregen terugvangsten van in het buitenland geringde vogels is de ringplaats op de kaart aangegeven met het teeken +.

B a a n s p r e e u w e n

(Ligging Ringstation Wassenaar: 52° 8' N, 4° 19' O).

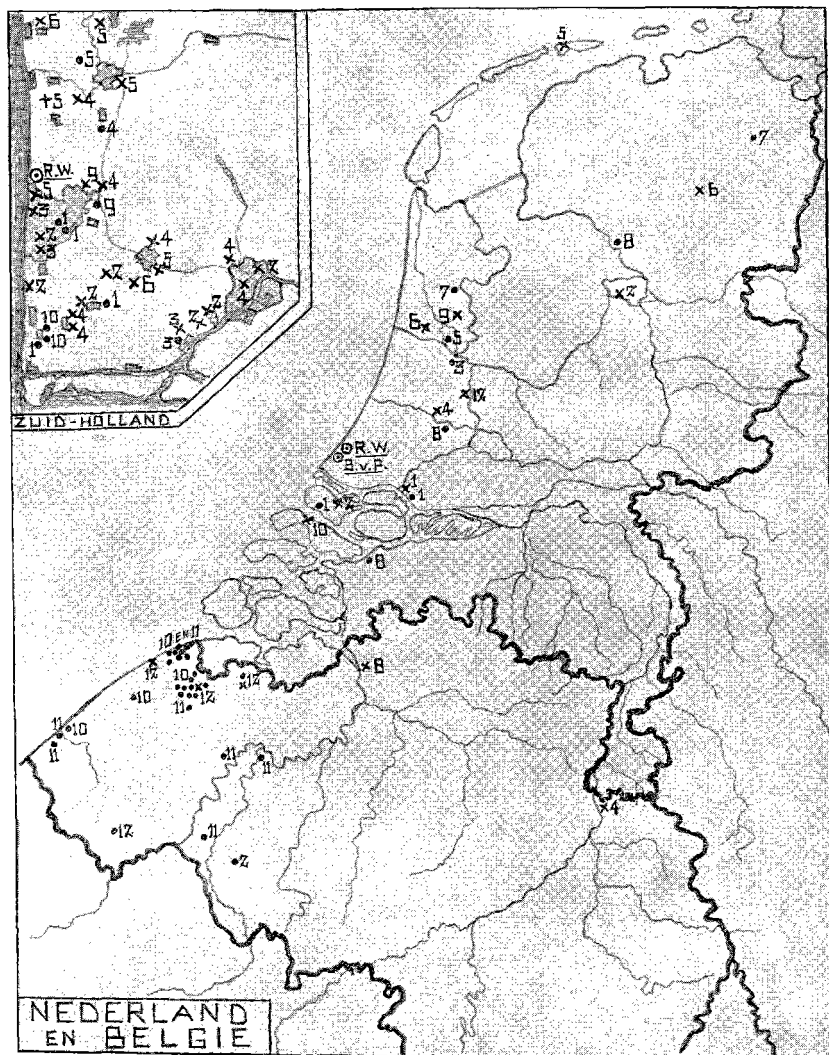
Teruggevonden werden:

In Nederland:

No.:	Geringd:	Terugmelding:
1. 89484	16/10 '30	1/5 '33 dood gev. houtzagerij te Zaandam, 52° 26' N, 4° 49' O.
2. 88183	25/10 '30	23/1 '34 dood gev. den Haag, 52° 5' N, 4° 18' O.
3. 107026	15/1 '33 (den Haag)	4/4 '35 dood gev. Voorschoten, 52° 7' N, 4° 27' O.
4. 107146	27/1 '33 (den Haag)	5/8 gev. te Woerden, 52° 5' N, 4° 53' O.
5. 111678	9/10 '33	18/5 '34 dood gev. Oegstgeest, 52° 11' N, 4° 28' O.
6. 111676	9/10 '33	2/9 '34 dood gev. Voorburg, 52° 4' N, 4° 22' O.
7. 112222	19/10 '33	6-13/8 '34 geschoten Blokzijl, 52° 43' N, 5° 57' O.
8. 112848	29/10 '33	27/1 '34 gewond gev. Nieuw Hellevoet, Hellevoetsluis, 51° 49' N, 4° 8' O.
9. 124558	9/11 '33	21/1 '34 dood gev. Hendrik-Ido Ambacht, 51° 50' N, 4° 39' O.
10. 124587	12/11 '33	11/1 '34 gev. Naaldwijk, 51° 59' N, 4° 13' O.
11. 91120	11/1 '34 (den Haag)	16/17-1 '34 gev. Boschjes van Poot en daarna 16/3 '34 in uitgeputten toestand Amsterdam, 52° 21' N, 4° 55' O.
12. 124733 ♀	15/6 '34	17/10 '34 aan het R.W. en weer vrij.
a. 125688 pull.	11/5 '34	5/6 '34 dood onder haringnet Pompstation, den Haag.
b. 125689 pull.	11/5 '34	8/6 '34 aan het R.W. en weer vrij.
c. 125687 pull.	11/5 '34 (den Haag)	9/6 '34 aan het R.W. en weer vrij.
d. 146661 ♂	28/5 '34 (Katwijk, pull.)	5/10 '35 aan het R.W. en weer vrij.

Van de op de baan uit overtrekkende spreeuwen gevangen vogels werden hierboven slechts de belangrijkste terugmeldingen vermeld. Van 1, die 3 jaar geleden werd geringd, is het twijfelachtig of het een trekker betrof of een Nederlandsche broedvogel, die slechts zwerftochten maakte. 2, 8, 9 en 10 waren zeker overwinteraars hier, sommige wellicht meerdere jaren; 3 was waarschijnlijk broedvogel alhier, 4 zeker, welke beide hier overwinterden; 5 en 7 waren broedvogels, die in den herfst in het duin zwierven, zooals wij er in het vorig verslag (1) eveneens 2 konden noemen.

6 werd 2 achtereenvolgende jaren hier in den herfst aangetroffen, wellicht tevens overwinterend; 11, in den Haag geringd werd korten tijd later als slaapspreeuw in de Boschjes

Kaart 2. Teruggemelde spreeuwen, geringd door het Ringstation Wassenaar: ● op de baan; X op de slaappleats; + in het buitenland geringd.

van Poot vastgesteld en half Maart d.a.v. in uitgeputten toestand in Amsterdam gevangen (overwintenaar).

12 was een ad. ♀, dat, haar jongen leidend, op de baan was gevangen en dus aantoonde, hoe broedvogels in het duin zich onder de herfsttrekkers kunnen mengen.

7 gevallen duiden dus op overwintering, van 6 vogels kan worden aangenomen, dat het broedvogels waren.

a, b, c en d waren elders geringd en aan het R. W. teruggevangen; de eerste 3 waren jongen uit één nest in den Haag geringd, en doen zien, hoe na het uitvliegen zich massa's jongen naar het duin begeven (gunstige oecologische omstandigheden), terwijl d, als nestjong in Katwijk geringd, toont op welk tijdstip zich Nederlandsche jongen nog in het duin kunnen bevinden.

In België.

No.:	Geringd:	Terugmelding:
13. 78077	15/11 '29	9/11 '34 gev. te Everghem, 5 km ten Z. van Gent, 51° 5' N, 3° 43' O.
14. 105134	13/11 '31	20/10 '34 gev. te Knocke a/Zee, 51° 21' N, 3° 16' O.
15. 111653	9/10 '33	15/10 '33 gev. te Wenduine, 15 km O. van Oostende, 51° 13' N, 2° 55' O.
16. 112509	21/10 '33	10/11 '33 gev. te Heijst a/Zee, 51° 21' N, 3° 13' O.
17. 113050	4/11 '33	21/12 '33 gev. te Beernem, 10 km ten Z.O. van Brugge, 51° 13' N, 3° 12' O.
18. 112972	4/11 '33	15/10 '34 gev. te Knocke a/Zee, zie 14.
19. 124505	6/11 '33	11/11 '33 gev. te St. Pieters op den Dijk bij Brugge, zie 17.
20. 131299	9/10 '34	24/2 '35 geschoten te Moulbaix, prov. Henegouwen, 50° 40' N, 3° 30' O.
21. 131344	10/10 '34	15/10 '34 gev. te Heijst a/Zee, zie 16.
22. 131617	1/11 '34	7/11 '34 gev. te Dudzele 6 km N. van Brugge, zie 17.
23. 131655	2/11 '34	12/11 '34 gev. te Ruijsselede, 51° 3' N, 3° 24' O.
24. 131771	5/11 '34	1ste helft/11 '34 gev. te Adinkerke, 4 km N.W. van Veurne, 51° 4' N, 2° 39' O.
25. 131882	10/11 '34	14/11 '34 gev. te St. Pieters op den Dijk, zie 19.
26. 132003	11/11 '34	26/12 '34 gev. te Elverdinghe, 5 km N. van Yper, 50° 52' N, 2° 52' O.
27. 131979 ♂ juv.	12/7 '35	1/10 '35 gev. te Heyst a/Zee, zie 16.
28. 132401 ♀	29/9 '35	17/10 '35 gev. te Meldegem, N. België, 51° 12' N, 3° 24' O.
29. 132391 ♂	29/9 '35	7/11 '35 gev. te Heijst a/Zee, zie 16.
30. 132144 ♂	12/10 '35	17/10 '35 gev. te Heijst a/Zee, zie 16.

13 en 14 zijn vogels, die resp. 5 en 3 jaar te voren werden geringd en waarschijnlijk geregeld langs denzelfden weg hun herfsttrek volbrachten.

15, 21, 22, 23, 24 en 25 werden na korten tijd varieerend van 4—10 dagen in België teruggevonden.

14, 16, 18, 21, 27, 29 en 30, die te Heyst a/Zee of te Knocke a/Zee werden gevangen, toonen aan hoe de spreeuwen in tegenstelling met kneuen en sijzen (2, 3) niet de boomarme en aan zeearmen rijke provincie Zeeland op hun trek omgaan, doch veel gestadiger de onderbroken kustlijn blijven volgen.

17 en 26 zijn trekkers, die in België overwinteren, hetgeen

waarschijnlijk ook met 20 het geval is. Ontegenzeggelijk overwinteren in België, evenals in ons land, een groot aantal spreeuwen. Het feit, dat er in den herfst zooveel terugvangsten zijn tegen zoo weinige in den winter, spreekt hier niet tegen, doch wordt verklaard doordat de overal druk beoefende vangst in België tot half November is toegestaan. Ná half November zijn feitelijk geen herfstdata meer verkregen, doch enkele toevallige winterdata. Behalve deze 3 winterspreeuwen zullen overigens de meeste nog wel op weg naar een verder gelegen winterkwartier, dus doortrekkende vogels zijn.

In Engeland:

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
31.	76179	24/9 '30	26/12 '35 gev. te Stebbing, Essex, 51° 53' N, 0° 25' O.
32.	103366	13/10 '31	begin/4 '34 gev. bij Exeter, Devon, 50° 43' N, 3° 30' W.
33.	102866	26/10 '31	/1 '33 geschoten bij Stoke-on-Trent, Staffs, 53° 0' N, 2° 10' W.
34.	104277	28/10 '31	11/11 '33 geschoten te Ferrybridge, Yorkshire, zie kaart 2, teeken O.
35.	106572	25/10 '32	8/11 '33 gev. te Blandford, Dorset, 50° 52' N, 2° 9' W.
36.	111303	18/9 '33	17/12 '35 gev. te Boxford, 3 mijl N.W. van Newbury, Berkshire, 51° 24' N, 1° 20' W.
37.	106785	18/9 '33	eind/12 '33 gev. te Gorseinon bij Swansea, South Wales, 51° 38' N, 3° 57' W.
38.	111358	20/9 '33	/1 '34 dood gev. in Salisbury, Wiltshire, 51° 4' N, 1° 48' W.
39.	111533	28/9 '33	begin/11 '33 uitgeput te Barry Island, Glamorgan, South Wales, 51° 24' N, 3° 17' W.
40.	112341	19/10 '33	31/1 '34 geschoten te Hayle, Cornwall, 50° 10' N, 5° 26' W.
41.	112358	19/10 '33	1/2 '34 geschoten te Plymouth, Devon, 50° 22' N, 4° 7' W.
42.	112249	19/10 '33	18/2 '34 gev. te Honiton Clyst bij Exeter, Devon, zie 32.
43.	112471	21/10 '33	1/1 '34 gev. te Boyton, Launceston, Cornwall, 50° 33' N, 4° 20' W.
44.	112788	29/10 '33	10/12 '33 gev. te Sturminster-Newton, Dorset, 50° 55' N, 2° 19' W.
45.	112948	1/11 '33	7/3 '34 geschoten te Sturry, Kent, 51° 18' N, 1° 8' O.
46.	112995	4/11 '33	10/3 '34 geschoten te Alton, Hants, 51° 9' N, 0° 59' W.
47.	113113	5/11 '33	15/12 '34 geschoten te Tipton, Staffordshire, 52° 32' N, 2° 4' W.
48.	113165	6/11 '33	7/12 '33 gev. te Higham bij Rochester, Kent, 51° 27' N, 0° 28' O.
49.	124518	6/11 '33	eind/12 '33 dood gev. te Pettaugh, Stowmarket, Suffolk, 52° 12' N, 1° 0' O.
50.	124725 juv.	15/6 '34	23/10 '35 dood gev. te Westcliff-on-Sea, bij Whitby, Yorkshire, 54° 27' N, 0° 36' W.
51.	131010	29/9 '34	14/11 '34 gev. te St. Kingsbury, Martock, Somerset, 50° 58' N, 2° 46' W.
52.	131009	29/9 '34	22/11 '34 gev. te Dogmells, Pembrokeshire, Wales, 52° 5' N, 4° 40' W.

No.:	Geringd:	Terugmelding:
53. 131287	9/10 '34	3/6 '35 dood gev. te London, W7, Middlesex, 51° 30' N, 0° 5' W.
54. 130904	18/10 '34	28/11 '34 gev. te Llandysilio, Clynderulen, Pembrokeshire, Wales, 51° 52' N, 4° 44' W.
55. 131513	27/10 '34	24/11 '34 geschoten te Sittingbourne, Kent, 51° 26' N, 0° 45' O.
56. 131555	30/10 '34	8/11 '34 gev. door havik en weer vrij te Dunclideoch, Devon, zie kaart 2, teeken O.
57. 131564	31/10 '34	15/12 '34 gev. te Walchamston, Essex, zie kaart 2, teeken O.
57a. 132178 juv.	12/6 '35	23/3 '36 doodgev. te Trescow Abbey, Isles of Scilly, Cornwall, 49° 56' N, 6° 15' W.
58. 145230 ♀	22/10 '35	23/12 '35 gev. te Quedgeley bij Gloucester, 51° 52' N, 2° 16' W.
58a. D 506 ♂	22/10 '35	11/2 '36 dood gev. te Stamford, Lincolnshire, 52° 38' N, 0° 29' W.
59. D 726 ♀	26/10 '35	21/12 '35 gev. te Ashdon bij Saffron Walden, Essex, 52° 1' N, 0° 14' W.

In I e r l a n d :

60. 111410	23/9 '33	28/1 '34 gev. te Kilcolgan Galway, W. Ierland, 53° 16' N, 9° 3' W.
61. 144831 ♂	14/10 '35	4/12 '35 dood gev. te Kenmare, Co. Kerry, Z.W. Ierland, 51° 54' N, 9° 33' W.

Al deze spreeuwen kunnen als overwintelaars in het eilandrijk opgevat worden, die in de maanden November — begin April aldaar konden worden aangetroffen.

50 was als juv. vogel waarschijnlijk al vroeg op trek gegaan en was reeds 23 October te Westcliff-on-Sea, onze Noorderlijkste terugvangst uit Engeland. Voor een Octobervogel een verrassende vondst, vooral door de N.W. richting, gerekend vanaf het R. W. Men zou geneigd zijn aan directe nachtelijke trek over zee (van waaruit?) te denken op deze breedte, naar analogie van een Octobertrekker 56852, een nestjong uit Tietjerk, dat op 14 Oct. '28 dood vliegt tegen het lichtschip Happisburgh, kust van Norfolk (15). Zoo ook vermeldt A. L. THOMSON (18), dat de in-trek (in het Z.O. "mainly by day") aan de O. kust van Engeland "largely nocturnal" is. Doch zijn juv. spreeuwen tevens in de buurt van het Nauw van Calais aangetroffen, zoodat ook de kustweg met oversteken van het Kanaal en verdere Noordelijke verplaatsing gevolgd kan zijn.

Van al onze 47 terugvangsten alhier, kwamen er in November 10 voor, in December 14, in Januari 7, in Februari 4, in Maart 7 en in begin April 3, zoodat 50 (en één slaapspreeuw) de éénige Octobervogel is.

Een uitzondering vormt 53, die op 3 Juni nog te Londen dood wordt gevonden. Daar de Engelsche spreeuw in Engeland als een standvogel met winterzwerfbewegingen geldt en Engelsche als nestjong geringde spreeuwen niet op het vasteland werden teruggevangen, kan uit één geval, hoe merkwaardig ook, niet tot trek van een Engelsche spreeuw besloten worden. Het

zou ook vestiging van een continentale (juv.) spreeuw in een nieuw domicilie, Engeland, of een zieke achtergebleven overwintenaar kunnen zijn. DUPOND heeft (6) een beschouwing aan een analoog geval uit België gewijd:

Geringd 19 Sept. '31 te Knocke a/Z. — 22 Mei '33 dood gevonden te Mandham, bij Harleston, Norfolk, Engeland, op het dak van het huis, „waar hij nestelde”.

H. F. WITHERBY te Londen heeft naar deze beide gevallen een uitvoerig na-onderzoek ingesteld, waarbij het nestelen niet volstrekt zeker is komen vast te staan.

57a in een juv. vogel (in Nederland geboren?), die de Scilly eilanden als meest Westelijke punt, ruim 46 km van het vasteland gelegen, bereikte.

60 en 61 zijn merkwaardige voorbeelden van spreeuwen, die ongeveer de uiterste Westgrens van Europa (IJsland uitgezonderd) hebben bereikt. Naar aanleiding van deze vondsten hebben wij ons afgevraagd of het niet zou kunnen voorkomen, dat spreeuwen vanuit Ierland nog in Westelijke richting de Oceaan opvliegen. PYCRAFT (16) beschrijft hoe lijsters en allerlei kleine vogels in Ierland, vooral onder invloed van vorst en sneeuwstormen het uiterste Westen en Zuiden opzoeken en haalt hieromtrent zijn vriend Richard USSHER aan, die hiervan langs de heele W. kust een speciale studie had gemaakt: “All day long” he tells us in his “Birds of Ireland” “the race for life has been watched towards Kerry, whose peninsulas and islands enjoy that freedom from frost, which makes them the last resort of the refugees. After the snow-storm of 1895, I and the Rev. W. S. GREEN, on visiting the cliffs of Moder in Clare, found cartloads of dead starlings, chiefly on the landward side of the fence, that ran along the top of the cliffs... but the strangest observations made at this the most western island of Donegal and at Eagle Island and Blackrock, west of Mayo, are of flocks, flying west, as though to perish in the Atlantic.”

In ieder geval toonen 50 en 57a aan, dat spreeuwen bij hun trekdrang naar het W. hun volkomen onbekende zeearmen en zeeën oversteken.

In Frankrijk:

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
62.	113049	4/9 '33	26/2 '34 dood gev. te Coudekerque-Branche, Nord, 51° 0' N, 2° 25' O.
63.	132244 ♂ juv.	29/6 '35	1/11 '35 gev. te St. Jouin-sur-Mer, Seine Inf., 49° 40' N, 0° 10' O.

62 en 63 zijn eveneens als overwinteraars te beschouwen; 63 is nl. al wat te ver langs de Fransche kust gevorderd om te veronderstellen, dat hij hier nog het Kanaal zou oversteken. In dit gebied werden reeds meerdere spreeuwen in den winter teruggevonden (1, 7). JUNGE geeft er in zijn in 1935 verschenen

verslag ook nog 2, waarvan er een te Reeuwijk geringd, op 8 Nov. geschoten wordt op de Iles Chausey op 18 km uit de kust ter hoogte van Granville, 48° 51' N, 1° 36' W. (8). Deze spreeuw is dus nog veel verder de Fransche kust gevolgd.

In Portugal:

No.:	Geringd:	Terugmelding:
64. 112678	23/10 '33	16/11 '33 geschoten te Caldas da Reinha, 39° 24' N, 9° 9' W.

64 is ook weer aan de kust aangetroffen; het is denkbaar, dat dit ex. evenals een vroeger in Tunis teruggevonden spreeuw (1) met zwermen eener andere populatie is meegevloden.

In Duitschland:

65. 59817	12/10 '29	5/5 '34 broedend te Cremlingen, 10 km ten O. van Braunschweig, 52° 18' N, 10° 32' O.
66. 88962	14/10 '30	31/10 '33 dood gev. te Neuenhuntrorf bij Berne, Oldenburg, 53° 10' N, 8° 26' O.
67. 103708	17/10 '31	/5 '35 broedend te Pausdorf, Bez. Lübeck, Holstein, 53° 53' N, 10° 42' O.
68. 103790	20/10 '31	5/9 '34 dood gev. te Friedrichstal bij Pyritz, Pommeren, 53° 10' N, 14° 56' O.
69. 102827	23/10 '31	11/10 '33 gev. te Bovenau, Kr. Reidsburg, Sleeswijk Holstein, 54° 18' N, 9° 36' O.
70. 102849	24/10 '31	/9 '33 gev. te Bordesholm, Holstein, 54° 10' N, 10° 2' O.
71. 104284	28/10 '31	/5 '33 geschoten te Geidlauben bij Grossbaum, Kr. Labiau, O. Pruisen, 54° 54' N, 21° 12' O.
72. 105296	22/9 '32	14/6 '33 dood gev. te Todenbüttel, Holstein, 54° 11' N, 9° 33' O.
73. 105329	24/9 '32	begin/10 '33 gev. te Meldorf, Holstein, 54° 5' N, 9° 5' O.
74. 106308	6/10 '32	2/7 '33 dood gev. te Jabelitz bij Neukloster, Mecklenburg, 53° 49' N, 11° 41' O.
75. 106538	22/10 '32	eind/3 '34 dood gev. te Lötzen, O. Pruisen, 54° 3' N, 21° 46' O.
76. 111501	26/9 '33	17/5 '34 dood gev. te Switschen bij Visselhövede, Kr. Rotenburg, Hannover, 52° 58' N, 9° 35' O.
77. 111564	29/9 '33	3/5 '35 gev. in Scheessel, Bez. Bremen, nog ongepaard, 53° 6' N, 8° 46' O.
78. 111924	15/10 '33	15/3 '35 dood gev. te Glückstadt, Sleeswijk Holstein, 53° 48' N, 9° 25' O.
79. 131459	12/10 '34	23/10 '35 dood gev. te Langewerth, 5 km N.W. van Wilhelmshafen, 53° 32' N, 8° 6' O.
80. 130828	17/10 '34	1/7 '35 geschoten omgeving Hamburg, 53° 33' N, 9° 58' O.
81. 130952	22/10 '34	23/4 '35 dood gev. te Kirchlinteln, bij Verden, 52° 57' N, 9° 13' O.
82. 131883	10/11 '34	10/7 '35 gev. te Altfelde, Kr. Marienburg, W. Pruisen, 54° 3' N, 19° 11' O.

In Lithauen:

83. 103382 ♀	13/10 '31	25/3 '35 dood gev. te Kaunas, 54° 52' N, 23° 55' O.
--------------	-----------	---

In Letland:

No.:	Geringd:	Terugmelding:
84. 105185	20/11 '31	28/5 '32 gev. te Kaugershof bij Wolmar, 57° 35' N, 25° 25' O.

65, die ruim 4½ jaar geleden op den herfsttrek was geringd, en 67 werden broedend aangetroffen, terwijl tevens van 71, 72, 74, 76, 77, 80, 81 en 82 aangenomen mag worden, dat zij in den waarnemingstijd (April—Juli) zich eveneens in het broedgebied bevonden. Van 74, 80 en 82 als adulte ex. kan zeker nog wel verondersteld worden, dat zij zich in Juli nog niet op den herfsttrek hadden begeven.

De vindplaatsen van 65, 76 en 81 bevinden zich in tegenstelling met de andere vindplaatsen uit den trektijd vrij ver landinwaarts; men vergeete echter niet, dat het hier broedplaatsen betreft, die uit den aard der zaak zeer verspreid gelegen kunnen zijn. Aan den anderen kant moet men er zich over verwonderen hoe uit dergelijke gebieden afkomstige spreeuwen op hun herfsttrek over het R. W. zijn komen vliegen. De talrijke vragen, die hieromtrent gesteld zouden kunnen worden zijn op grond van nog onvoldoende gegevens vooralsnog niet te beantwoorden.

66, 68, 69, 70, 73 en 79 bevonden zich (September, October) zeker nog op den herfsttrek; deze terugvangsten wijze in ieder geval op vogels uit Oostelijker of Noordoostelijker gelegen gebieden en zijn orientatiepunten op den gevolgden trekweg. 75 en 78 bevonden zich (Maart) zeker nog op den voorjaarstrek naar Oostelijker gelegen gebieden. Waar deze gezocht moeten worden geven 83 en 84 aan.

In Denemarken:

85. 106336	6/10 '32	4-5/6 '33 dood gev. te Rønne, Bornholm, 55° 7' N, 14° 45' O.
86. 130877	17/10 '34	29/8 '35 geschoten te Viby, Ellegaard bij Novie Aaby, eil. Fünen, 12 km ten Z. van Middelfahrt, 55° 30' N, 9° 46' O.
87. 132031	12/11 '34	28/6 '35 gev. aan de Kjöge Bugt, 20 km ten Z. van Kopenhagen, 55° 45' N, 12° 38' O.

In Zweden:

88. 90422	28/10 '30	/5 '33 broedend te Bohus Björkö bij Göte- borg, 57° 4' N, 12° 0' O.
89. 104288	28/10 '31	8/6 '33 dood in het nest gev. te Skagie, 1 mijl van Trelleborg, 55° 20' N, 13° 10' O.
90. 112465	21/10 '33	6/5 '34 dood gev. te Bofors bij Karlskoga, 59° 19' N, 14° 34' O.
91. 113126	5/11 '33	24/9 '34 dood gev. te Kristianstad, Skane, 56° 2' N, 14° 10' O.

85—87 wijzen op broedvogels van Denemarken en op den oorsprong van het Deensche contingent der trekkers over Wasenaar.

Evenzoo 88—91 ten opzichte van Zweden. Van 91 is het mogelijk, dat deze spreek in dit gebied van hooge breedte zich op dien datum reeds op den herfsttrek bevond, dus dat hij nog Noordelijker van oorsprong was.

Van de trekspreuwen is 90 de meest Noordelijke plaats van terugmelding.

De van de baanspreuwen in totaal verkregen terugvangsten ad 147 verdeelen zich als volgt:

Nederland	20	Frankrijk	6	Lithauen	3
België	29	Portugal	1	Letland	1
Engeland	43	N. Afrika	1	Denemarken	5
Ierland	4	Duitschland	27	Zweden	7

147

Van deze terugvangsten wijzen 67 stuks op overwintering en wel 7 in Nederland, 6 in België, 46 (of 47) in Groot Britannië en Ierland, 6 in Frankrijk (aan het Kanaal grenzend), 1 in Portugal en 1 in Tunis. Het Britsche eilandenrijk, van waaruit ruim 70% der winterterugvangsten werden verkregen, is dus het voornaamste overwinteringsgebied der over Wasse naar trekkende spreek, terwijl het aantal vondsten aldaar beduidend grooter zou zijn, indien niet vele trekkers in België ten behoeve der consumptie het leven moesten laten. Vele Belgische terugmeldingen moeten dan ook opgevat worden als te duiden op doortrekkende spreek.

43 der terugvangsten wijzen in het algemeen op vogels, afkomstig uit gebieden Oostelijker dan Nederland gelegen, te weten Duitschland, Lithauen, Letland, Denemarken en Zweden. 6 nieuwe vangsten uit Holstein, 3 uit Denemarken en 4 uit Zweden toonen opnieuw aan hoe aldaar de trek der Baltische versterkt wordt door Deensche en Scandinafsche vogels.

Door combinatie der gebieden van oorsprong en van overwintering, komen we tot een min of meer begrens areaal van in hoofdzaak aan kusten gelegen streken, waarbinnen de trek van bepaalde populaties moet plaats vinden, die voornamelijk langs de Oostzee- en de Noordzeekust plaats heeft. Het is opmerkelijk, dat Noorwegen, vanwaar we nog geen terugvangsten verkregen, niet in dit areaal betrokken kan worden.

Vanaf begin Juni—half Augustus wordt het duin bevolkt door een massa pas uitgevlogen spreek, zooals ook uit de aan het R. W. verkregen vangsten a, b en c kan blijken. Een overvloed van *Acridiidae* en *Coleoptera* (vooral *Phyllopertha horticola* L.) vormen een gunstigen oecologischen factor voor de zwermen juv. voedselzoekende spreek, waaronder zich soms enkele (aanvoerende?) adulte ex. bevinden. Daar de vóór-zomertrek (10, 13) reeds in Juni inzet, is het niet zeker of a l deze vogels in Nederland werden uitgebroed, hetgeen echter

voor de meesten zeker wel het geval zal zijn. Een paar honderd konden gevangen en geringd worden. Twee dezer juv. vogels, 50 en 57a, bleken in Engeland te overwinteren. JUNGE (8) vermeldt in zijn verslag van 1935 nog 5 dergelijke gevallen.

Reeds bij zulke juv. vogels zijn in de iris van het ♀ in den vorm van concentrische ringen, deze secundaire geslachtskenmerken zichtbaar (9), hoewel onduidelijker dan bij adulte vogels. Met het bloote oog duidelijk ringen ziende, noteerden wij het ex. als ♀; met de loupe konden bij ♂♂ soms nog flauwe en onderbroken ringen gezien worden. Deze buitenringen varieeren van grijsblauw, blauwwit, bruingrijs, zandkleurig, om later bij het adulte ex. meer naar geelwit, bruingeel of zelfs lichtbruin te kleuren.

In de 2de decade van Juli '35 konden op verscheidene morgens meerdere zwermen naar het Z.W. overvliegend worden gezien, zóó regelmatig, dat men dit verschijnsel zeker als een inzettende voorzomertrek moest beschouwen. Het aantal in de duinen verblijvende spreeuwen verminderde tegen begin Augustus duidelijk.

Treksnelheid.

Uit enkele terugvangsten in België den gemiddelden dagelijkschen trekafstand berekenend, komt men op ongeveer 12—30 km per dag. 56 is in 9 dagen van Wassenaar naar Dunclideoch in Devon gevlogen; hemelsbreed bedraagt deze afstand $\pm$ 615 km, hetgeen een gem. afstand van 68,5 km per dag zou uitmaken. Daar de vogel wel waarschijnlijk de kust tot in Noord Frankrijk gevolgd zal hebben om vervolgens het Kanaal over te steken, zou men tot een veel grooteren dagafstand komen. DUPOND (5) vermeldt een belangwekkend geval, waarbij 5 dagen lang een gem. afstand van 169 km per dag werd afgelegd.

Verdeeling der sexen.

Op verzoek van Dr H. N. KLUYVER hebben wij in 1935 van de gevangen spreeuwen zooveel mogelijk het geslacht bepaald. Daar wij in hoofdzaak op den herfsttrek waren aangewezen en de overige spreeuwen juv. ex. waren, zijn wij uitsluitend volgens het irischenmerk te werk gegaan. Volgens dit (niet tot 100% juiste) kenmerk waren

onder 1195 adulte vogels:	581 ♂♂ en 614 ♀♀
onder 320 juv. vogels:	178 ♂♂ en 142 ♀♀
Van 1515 spreeuwen waren:	759 ♂♂ en 756 ♀♀

Slaapspreeuwen

(Ligging Boschjes van Poot: 52° 5' N, 4° 15' O).

In totaal werden 6465 slaapspreeuwen geringd en wel in

1931: 3075, in 1933: 364 en in 1934: 3023 stuks. In 1933 was de koude reeds vroeg ingevallen en begon het op 2 en 3 December hard te vriezen; zoo vroor in den nacht van 3 op 4 December het Kagermeer geheel dicht. Ten gevolge van die koude begonnen in 1933 op een datum zóó vroeg als nog nimmer was voorgekomen, nl. 10 December, zich groote groepen slaapspreeuwen in de Boschjes van Poot te concentreren, hetgeen een sterke aanwijzing vormt voor den voorkeur bij koude van coniferen-bosschen als slaappleats boven rietcomplexen.

Gestadig groeide dit aantal begin Januari 1934 aan. Het aantal van 1931 werd echter bij lange na niet bereikt. Het aantal slapers betrouwbaar te schatten bleek onmogelijk, toch konden wij tot een voorstelling van hun aantal komen. In 6 avonden vanaf 16 Januari tot 9 Februari werden resp. 524, 649, 718, 535, 491 en 106 stuks geringd. Elken avond werden nu reeds geringde spreeuwen mede teruggevangen. Ongerekend de vogels van denzelfden avond, bedroegen deze aantallen op den 3den, 4den en 5den avond resp. 8, 9 en 10 stuks. Aangenomen, dat van het aantal geringde en ongeringde aanwezige spreeuwen telkens hetzelfde verhoudingsdeel werd teruggevangen (vangst had gedurende ± 3 uur met 6—8 deelnemers plaats), kon, daar naast het aantal dien avond gevangen vogels tevens het aantal te voren geringde spreeuwen bekend was, het totale aantal slaapspreeuwen berekend worden. Voor de bedoelde 3 avonden konden 3 vergelijkingen worden opgesteld:

$$\begin{array}{llll} 8 : 1173 = 718 : x & x = \pm 105.000 \\ 9 : 1891 = 535 : x & x = \pm 101.000 \\ 10 : 2426 = 491 : x & x = \pm 119.000 \end{array}$$

Een gemiddelde hoeveelheid van ± 108.000 stuks kon dus worden aangenomen. Na 9 Februari bleken de spreeuwen vertrokken te zijn. Enkele terugvangsten (zie beneden onder Duitschland) wezen er op, dat een deel reeds vroeg op trek moet zijn gegaan, terwijl een verstoring zonder meer veeleer een verandering van slaappleats ten gevolge zou hebben gehad.

Teruggevonden werden:

In Nederland:

No.:	Geringd:	Terugmelding:
92. 91358	23-24/3 '31	6-7/2 '34 teruggev. Boschjes van Poot en weer vrij.
93. 92637	24-25/3 '31	6/6 '33 gev. te Schipluiden, 51° 53' N, 4° 19' O.
94. 92731	24-25/3 '31	8/2 '34 dood gev. te Schiedam, 51° 55' N, 4° 24' O.
95. 94072	25-26/3 '31	6-7/2 '34 teruggev. Boschjes van Poot en weer vrij.
96. 96131	2-3/4 '31	27/3 '34 gev. te Vlaardingen Ambacht, 51° 56' N, 4° 22' O.

No.:	Geringd:	Terugmelding:
97. 96483	7-8/4 '31	12/4 '33 gev. te Delft, 52° 0' N, 4° 22' O.
98. 96597	10-11/4 '31	13/5 '34 gev. te Leiden en weer vrij, 52° 9' N, 4° 30' O.
99. 97658	24-25/4 '31	16-17/1 '34 teruggev. B. v. P. en weer vrij.
100. 106841	7-8/2 '33	31/1-1/2 '34 teruggev. B. v. P. en weer vrij
101. 106913	7-8/2 '33	26-27/1 '34 teruggev. B. v. P. en weer vrij.
102. 112092	9-10/2 '33	22/9 '33 dood gev. te Kwadijk, 52° 31' N, 4° 59' O.
103. 112160	9-10/2 '33	20/10 '33 gev. te Stellendam (Z.H.), 51° 43' N, 4° 3' O.
104. 129395	16-17/1 '34	15/1 '35 gev. te Krimpen a/IJssel, 51° 54' N, 4° 35' O.
105. 129293	16-17/1 '34	12/2 '34 dood gev. te Loosduinen, 52° 3' N, 4° 15' O.
106. 129472	16-17/1 '34	20/4 '34 gev. te Pesse, Oost Hoogeveen (Dr.), 52° 43' N, 6° 28' O.
107. 128510	16-17/1 '34	29/4 '34 dood gev. B. v. P.
108. 127578	19-20/1 '34	13/2 '34 dood gev. te Heenvliet (Z.H.), 51° 51' N, 4° 15' O.
109. 128760	19-20/1 '34	20/2 '34 gev. te Schiedam en weer vrij, zie 94.
110. 128637	19-20/1 '34	1/6 '34 gev. in kazerne Assen, 52° 59' N, 6° 33' O.
111. 128307	26-27/1 '34	5/2 '34 gedood door kat, Rotterdam, 51° 55' N, 4° 30' O.
112. 127830	26-27/1 '34	24/2 '34 gedood door kat, den Haag, 52° 5' N, 4° 18' O.
113. 128064	26-27/1 '34	27/3 '34 dood in haven Scheveningen, 52° 6' N, 4° 17' O.
114. 126328	26-27/1 '34	10/12 '34 dood gev. te Loenen a/Vecht, 52° 12' N, 5° 1' O.
115. 130579	6-7/2 '34	begin/4 '34 gev. en weer vrij te Rotterdam, zie 111.
116. 106889	7-8/2 '34	18/4 '34 dood gev. te Voorburg, 52° 4' N, 4° 22' O.
117. 130800	9-10/2 '34	31/12 '35 gedood door kat, den Haag, zie 112.

Behalve 93, 96, 97 en 98 wijzen al deze terugmeldingen op overwintering alhier, enkele, zooals 92, 95, 99, 100 en 101, zelfs 2 maal op dezelfde plaats, waar zij 1—3 jaar geleden werden geringd.

93, 97 en 98, wellicht ook 96, wijzen op broedvogels, waarvan niet zeker is, waar zij overwinterden; de data, waarop 106, 107, 110, 115 en 116 zijn teruggevonden, vallen in den broedtijd, zoodat deze vogels tevens voorbeelden van standvogels zijn; mogelijk is 103, wegens den laten herfstdatum eveneens een standvogel.

105—112 en ook 11 (zie baanspreeuwen) duiden op de geleidelijke verspreiding over het land na den slaaptijd in de volgende plaatsen: den Haag, Loosduinen, Scheveningen, Voorburg, Schiedam, Rotterdam, Heenvliet (Z.H.), Amsterdam, Pesse (Dr.) en Assen.

Wij hebben bovenstaande gegevens, die wellicht weinig belangrijk schijnen, hier vermeld, daar een dergelijk onderzoek op

de slaappleats van spreeuwen in Nederland te voren nog niet was geschied en wellicht niet zoo spoedig zal kunnen worden herhaald.

In België:

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
118.	112041	7-8/2 '33	7/12 '33 gev. te Blankenberghe, 51° 18' N, 3° 7' O.

In Engeland:

119.	93517	25-26/3 '31	24/12 '33 gev. te Nuneaston, Warwickshire, 52° 32' N, 1° 30' W.
120.	106823	7-8/2 '33	30/12 '33 gev. te Newmarket, Louth, Lincolnshire, 53° 22' N, 0° 0'.
121.	106827	7-8/2 '33	27/1 '34 geschoten te Colmworth Wood, Bedfordshire, ± 52° N, 0° 30' W.
122.	124976	31/1-1/2 '34	24/12 '34 geschoten te Cottenham, Cambridge, 52° 18' N, 0° 10' O.

118 werd in België vlak aan de kust gevangen; het is niet uitgesloten, dat deze vogel nog op trek was (naar Engeland?).

119—122 waren alle in Engeland, waar zij in vroégere wintermaanden werden aangetroffen dan in de Boschjes van Poot, waar zij geringd werden. Hierop werd in de laatste publicatie (1) reeds gewezen en het kan een aanwijzing zijn, dat de B. v. P. een pleisterplaats voor korteren of langeren duur zijn voor de voorjaarsspreeuwen, die op trek zijn naar hun broedgebied. Reeds vroeg in het jaar (eind Januari—begin Februari), al naar het weer, kunnen deze vóór-lentetrekbewegingen dus inzetten. Het is natuurlijk ook mogelijk, dat de spreeuwen nu eens hier dan eens elders overwinteren, waarvan reeds gevallen werden vermeld (11) en waarvan mogelijk ook 122 een voorbeeld is.

In Duitschland:

123.	91320	23-24/3 '31	17/4 '32 dood gev. te Blockinnen bij Lenkeitschen, Kr. Insterburg, 54° 45' N, 21° 30' O.
124.	91317	23-24/3 '31	24/6 '34 geschoten te Markushof, bij Marienbad, W. Pruisen, 54° 3' N, 19° 23' O.
125.	92849	24-25/3 '31	eind/8 '33 dood gev. te Gross Sonnenberg, Kr. Rosenberg, W. Pruisen, 53° 43' N, 19° 21' O.
126.	94064	25-26/3 '31	26/3 '34 geschoten op Helgoland, 54° 13' N, 7° 50' O.
127.	94045	27-28/3 '31	17/4 '34 dood gev. te Südhemmern bij Münden, Westfalen, 51° 24' N, 9° 37' O.
128.	96271	2-3/4 '31	3 5 '33 gev. en weer vrij te Kleinsien, bij Bützow, 53° 50' N, 11° 56' O.
129.	106981	7-8/2 '33	17/9 '33 geschoten te Malente, Gremsmühlen, Bez. Kiel, 54° 22' N, 10° 7' O.
130.	129323	16-17/1 '34	14/7 '34 gev. te Wannaginen, Kr. Goldap, O. Pruisen, 54° 19' N, 22° 18' O.

No.:	Geringd:	Terugmelding:
131. 128579	19-20/1 '34	8/5 '34 dood gev. te Korschen, O. Pruisen, 53° 10' N, 21° 9' O.
132. 128648	19-20/1 '34	17/7 '34 geschoten te Jassow, Kr. Cammien, Pommeren, 53° 56' N, 14° 47' O.
133. 127686	26-27/1 '34	20/3 '34 gev. te Elbing, O. Pruisen, 54° 10' N, 19° 26' O.
134. 126314	26-27/1 '34	26/3 '35 dood gev. (vuurtoren) te Rügen, 54° 26' N, 13° 20' O.
135. 127684	26-27/1 '34	6/4 '34 gedood door kat te Marienhof, Post Skoggen, Kr. Sensburg, O. Pruisen, 53° 52' N, 21° 18' O.
136. 128192	26-27/1 '34	2/5 '34 dood gev. te Marienfließ bij Meyenburg, Pr. Brandenburg, 53° 20' N, 12° 10' O.
137. 127710	26-27/1 '34	17/7 '34 gev. te Schaaken bij Königsberg, O. Pruisen, 54° 41' N, 20° 33' O.
138. 124926	31/1-1/2 '34	21/5 '34 gev. te Neidenburg, O. Pruisen, 53° 22' N, 20° 26' O.
139. 124850	31/1-1/2 '34	begin/9 '34 gev. te Raumersaue bij Pyritz, Pommern, 53° 8' N, 14° 54' O.
140. 125332	6-7/2 '34	5/3 '34 gev. en weer vrij te Reddigau bij Dierdorf, Altmark, Kr. Salzwedel, 52° 52' N, 11° 9' O.
141. 130518	6-7/2 '34	29/6 '34 dood gev. te Saalfeld, O. Pruisen, 53° 50' N, 19° 37' O.
142. 130659	6-7/2 '34	16/10 '34 dood in vischwant te Kiesling bij Deutsch-Damerau, Kr. Stuhm, W. Pruisen, 53° 59' N, 19° 3' O.
143. 130739	9-10/2 '34	20/2 '35 gev. en weer vrij te Nienburg, Weser, 52° 39' N, 9° 13' O.
144. 130793	9-10/2 '34	1ste week/5 '34 gev. in nestkast te Rützenhagen, Pommern, 54° 31' N, 16° 31' O.

In Polen:

145. 128839	19-20/1 '34	14/4 '34 door sperwer geslagen te Kzucewo, prov. Morski, vlak aan de Oostzee.
146. 128970	19-20/1 '34	18/6 '34 gev. te Rajewszczyzna, distr. Molodeczno, Woj. Wilna, 54° 16' N, 26° 55' O.

In Rusland:

147. 129077	16-17/1 '34	17/9 '34 gev. te Butynki, Bez. Sebeschky, 56° 23' N, 28° 30' O.
-------------	-------------	---

Een groot aantal vogels werden in Duitschland in het broedgebied aangetroffen: 123, 124, 127, 128, 130, 131, 132, 135, 136, 137, 138, 139, 141 en 144, dat in hoofdzaak in Pommeren en in Oost Pruisen gelegen was; op O. Pruisen wezen 8 terugvangsten. 126, 133, 134 en 140 waren op weg naar hun broedgebied, wellicht was 133 er reeds aangekomen (20 Maart in O. Pruisen); 125 kan geacht worden er nog te zijn evenals 129, terwijl 142 reeds op den herfsttrek en dus van Oostelijker oorsprong was. 143 was of reeds op den voorjaarstrek of overwinterde in den zachten winter 1934/'35 véél Noordoostelijker dan in den vorigen.

133, die 52 dagen na het ringen, of 38 dagen, nadat de slaappleats verlaten was, reeds in O. Pruisen was aangekomen,

moet dus wel vroeg op trek zijn gegaan, evenals 140, die 26 dagen na het ringen reeds te Reddigau was (resp. op 1025 en op 475 km van de ringplaats). Het verlaten van de slaappleats door een deel der spreeuwen vindt dus niet in een gewone verstoring zijn oorzaak, doch in het ontwaken der trekdrift.

De vondst van 140 had vrij diep landinwaarts plaats, zooals meer bij slaapspreeuwen werd vastgesteld (1) op den voorjaarstrek, die in den nacht minder (of in het geheel niet?) aan richtlijnen is gebonden.

In Polen was 145 wellicht evenals 146 reeds in het broedgebied aangekomen, terwijl in Rusland 147 geacht kon worden aldaar nog te verwijlen.

In Denemarken:

	No.:	Geringd:	Terugmelding:
148.	128849	19-20/1 '34	/4 '35 gev. te Dybvad, 12 km ten Z. van Dolby, N. Jutland, 57° 16' N, 10° 21' O.

In Zweden:

149.	125362	6-7/2 '34	begin/5 '35 dood gev. te Karlskrona, 56° 10' N, 15° 40' O.
------	--------	-----------	--

148 en 149 toonen hoe Deensche en Zweedsche broedvogels hier te lande overwinteren of althans een tijd lang bij het onderbreken van hun voorjaarstrek op de slaappleats hebben gepleisterd.

Van 6462 slaapspreeuwen werden totaal 103 terugvangsten verkregen, die zich verdeelden over:

Nederland:	48	Duitschland:	31	Denemarken:	1
België:	5	Polen:	4	Zweden:	1
Engeland:	9	Rusland:	1	Spanje:	1
Frankrijk:	1	Finland:	1		
					Totaal: 103 stuks

Uit de ringdata blijkt, dat het overwegende deel der slaapspreeuwen hier in de wintermaanden is aangetroffen, slechts in 1931 werden ook in de maanden Maart en April spreeuwen geringd. De winterslaappleats werd niet elk jaar bezocht, hetgeen anderen (14) elders ook reeds hadden opgemerkt. De terugvangsten in Engeland, die alle in vroégere wintermaanden plaats vonden dan de maanden, waarin geringd was, maken het waarschijnlijk, dat de slaappleats tijdelijk toevoer krijgt uit Engeland, het belangrijkste overwinteringsgebied voor zekere populaties. Deze toevoer vangt reeds tijdens de vroegste voorjaarsbewegingen aan, die al begin Februari kunnen inzetten, hetgeen in overeenstemming is met de lichtschip- en vuurtorenverslagen, die reeds in Februari van deze nachtelijke bewegingen gewag maken.

De vroegste slaapverzamelingen staan duidelijk onder invloed van weerinvoeden in dien zin, dat bij strenge koude liever dit coniferenbosch werd benut dan loofhout- of rietcomplexen. De eerste kern bestaat uit Nederlandsche standvogels en vreemde overwinteraars alhier. Bevindt zich ergens een groot slaapgezelschap, dan wordt de toevoer van vreemde spreeuwen op den voorjaars trek aangelokt, doordat de groote zwermen om de slaappleats op het verzamelinstant van nieuwe aankomers een sterken prikkel uitoefenen. In de 2de winterhelft heeft een voortdurende uitwisseling uit het slaapgezelschap plaats. Kon de vreemde toevoer de oorspronkelijke massa tijdelijk aanzienlijk verveelvuldigen, uiteindelijk gaat het vertrek der trekkers overwegen en een duidelijke afname heeft plaats. Wordt een slaappleats door een aanzienlijk aantal benut, zoo is vreemde toevoer waarschijnlijk, welke toevoer niet uit zichzelf een ongebruikte slaappleats gaat bevolken, doch elders aansluiting zoekt en dan tijdelijk dagen of weken lang kan blijven hangen.

De geographische ligging van het winterkwartier van het individu is veranderlijk en wordt door klimatologische factoren beïnvloed, zoodat bij zachte winters menige spreeuw op hoogere breedte c.q. Oostelijker lengte blijft overwinteren hetgeen generaliter voor een heele populatie niet geldt.

Wat de trek van de slaapspreeuwen betreft en de landen van hun oorsprong, zoo dekt zich zulks in groote lijnen met het gevondene van de baanspreeuwen.

De verste slaapspreeuw was afkomstig uit Finland, van $61^{\circ} 22' N$, $23^{\circ} 50' O$ (7).

De voorjaarsvondsten meer landinwaarts kunnen wijzen op een spreiding in het broedgebied, doch tevens op een minder gebonden zijn aan zichtbare richtlijnen op den voorjaarsnacht trek (1).

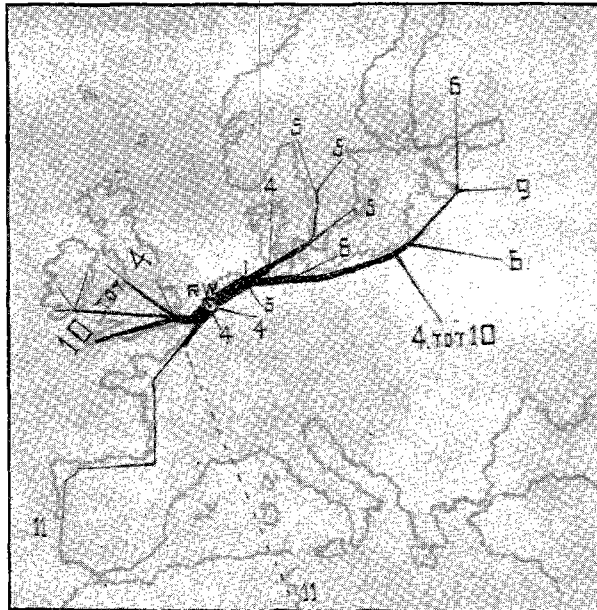
Nog geen enkele geringde baanspreeuw kon op de slaappleats worden vastgesteld (wel één overwintenaar te den Haag).

Slotbeschouwing.

Door combinatie van het gevonden winter- en broedgebied is een areaal tot stand gekomen, waarbinnen de herfsttrekkers over Wassenaar zich op hun trek moeten bewegen. De terugvondsten kunnen zoowel in het winter- als in het broedgebied een zekere spreiding vertoonen, doch daar de vangsten in den trektijd aan de kust gelegen zijn, moet de hoofdtrek dezer populaties ook hierlangs vallen, hetgeen ook in overeenstemming is met de directe waarneming van den dagtrek. Op de kaarten zien wij bepaalde concentraties van terugvangsten in O. Pruisen, Holstein en verder aan de Belgische kust. Deze kunnen worden verklaard doordat de uit het O. aankomende trekkers uit Rusland zich vereenigen met die, welke langs de O. kust van de

Oostzee naar het Z. vliegen en met de kust mee ombuigen naar het W. In Holstein is de concentratie te danken aan den toevloed uit Denemarken en Scandinavië, die den stroom van trekkers komt versterken (zie kaart 3).

De vogels uit de achterliggende Baltische landen hebben om ons land te bereiken, langen tijd een bijna vlak W. georiënteerde trekrichting moeten vertoonen, de Deensche en Scandinafische althans vanaf Holstein. Het is dus zeer waarschijnlijk, dat deze vogels in ons land, te weten in Groningen, Friesland benevens de Oostelijkste Waddeneilanden ook bijna vlak West vliegen. De meening, dat deze W. trek in het N. des lands „voor Engeland bestemd is” zooals VAN DOBBEN en MAKINK aangeven (4), kunnen wij niet deelen, althans niet in dien zin, dat uit die

Kaart 3. Trekkaart van spreeuwen, geringd op het Ringstation Wassenaar.

W. trek hun bestemming voor Engeland afgeleid zou kunnen worden. Immers hoe zouden al deze vogels anders het R. W. hebben kunnen bereiken dan door met de kust mee naar het Z. W. af te buigen?

De in Groningen in W. richting trekkende spreeuw is dus niet a priori op weg via den Helder over zee naar Engeland. Aan de waarnemingen bij den Helder twijfelen wij niet, maar aan de gemaakte conclusie.

Een leerzaam voorbeeld gaf JUNGE in zijn verslag van

1935 (8). Het betreft hier een Waddenspreeuw, op 22 Mei '34 als nestjong op Ameland geringd, en reeds op 4 Juli '34 geschoten te Blendecques, Pas de Calais, Frankrijk. Behalve het duidelijk voorbeeld van vóórzomertrek der juv. spreeuwen, demonstreert deze Waddenspreeuw, dat de trek voortdurend de kust is gevolgd. Op Ameland moet de trek aanvankelijk zuiver W. geweest zijn en is met de onderbroken kustlijn mee omgebogen. Hiermee in overeenstemming is een terugvangst, door ons op de slaappleats in de B. v. P. verkregen, van een eveneens op Ameland geringd nestjong, dat in den Haag overwinterde en dus denzelfden weg heeft gevolgd (7).

Verder werden door het R. W. tevens nieuwe terugvangsten verkregen van 5 in het buitenland geringde vogels (zie kaart 2 bij +) en wel 1 uit Denemarken, 2 uit Pommeren en 2 uit Memelland (12), die denzelfden weg hebben gevolgd en ook de conclusie wettigen van mee ombuigen met de kust.

Aan den anderen kant bedenke men hoeveel nog voor Engeland „bestemde” spreeuwen de Hollandsche kusten en het R. W. in Z.W. richting overvliegen (47 terugvangsten, d.i. 31% der teruggevangen trekspreeuwen. Het ware zeer te wenschen, dat het Vogeltrekstation Texel eens eenige jaren achtereen een massaal beringen van spreeuwen op Texel kon bewerkstelligen, hetgeen ongetwijfeld veel objectief bewijsmateriaal zou opleveren.

De concentratie aan de Belgische kust van terugvangsten (zie kaart 1) moet aan de drukke vangst ter plaatse geweten worden, en toont aan hoe de spreeuwen ook de sterk onderbroken kust van Zeeland in grooten getale hebben moeten volgen en zulks in tegenstelling met sijzen en kneuen (2, 3). Hoewel in België als overwinteringsgebied reeds een zekere spreiding bemerkbaar wordt, geeft DUPOND telkens tal van kustvangsten van in het buitenland geringde vogels, welke terugvangsten onze conclusies versterken.

Naar onze meening wordt dan later het Kanaal in de buurt van het Nauw van Calais (dat bij een breedte van $31\frac{1}{2}$ km overdag voor een ± 100 m hoog vliegende spreeuw overzien zou kunnen worden) overgestoken naar Engeland, waar, vanuit de Z.O. graafschappen Kent en Sussex, een regelmatige spreiding van O. naar W. tot Ierland toe plaats heeft, zooals kaart 2 duidelijk te zien geeft. Een ander, waarschijnlijk kleiner, deel blijft aan deze zijde van het Kanaal de Fransche kust verder volgen, ten einde aan de Fransche Noordkust te overwinteren.

De voorjaarsstrek, die waarschijnlijk grootendeels 's nachts plaats heeft, is daardoor minder overzichtelijk, hoewel aan vuurtoren- en lichtschipverslagen belangrijke gegevens kunnen worden ontleend. Reeds in Februari werden dergelijke bewegingen opgemerkt. Veelal moeten de voorjaarsbewegingen, althans hier te lande, uit de bewegingen van plaatselijke groote slaapproepen ontward worden.

LITERATUUR.

1. J. P. BOUMA en J. C. KOCH, Eenige gegevens over spreekwentrek, Org. Cl. Ned. Vogelk. 6, 1933, p. 1—11.
2. — —, Voorkomen en trek van sijzen, Org. Cl. Ned. Vogelk., 6, 1933, p. 58—65.
3. — —, Analyse van den trek van de kneu, Ardea, 23, 1934, p. 136—146.
4. W. H. VAN DOBBEN en G. F. MAKINK, Vogeltrek over Nederland, Org. Cl. Ned. Vogelk., 6, 1934, p. 94.
5. Ch. DUPOND, Le Gerfaut, 23, 1933, p. 217.
6. — —, Le Gerfaut, 24, 1934, p. 55, Nr. 18, en p. 198—199.
7. Jaarverslag 1930/31 van het R.W., de Lev. Nat., 37, 1932, p. 114—120.
8. G. C. A. JUNGE, Resultaten van het Ringonderzoek....., Ardea, 24, 1935, p. 188—195 en 25, 1936, 1—2.
9. H. N. KLUYVER, Bijdrage tot de biologie en de ecologie van den spreekw gedurende zijn voortplantingstijd, 1933, p. 17.
10. — —, Het spreekwenvraagstuk voor de fruitteelt, Tijdschr. over planten-ziekten, 40, 1934, p. 48.
11. J. C. KOCH en J. P. BOUMA, Beschouwingen over vogeltrek, Org. Cl. Ned. Vogelk., 7, 1935, p. 167.
12. J. C. KOCH, Geringde spreekwen, Org. Cl. Ned. Vogelk., 6, 1934, p. 118 en p. 167.
13. H. KRÄTZIG, Der Frühsommerzug des Stars auf der Windenburger Ecke, Vogelzug, 7, 1936, p. 1—16.
14. B. J. MARPLES, Starling roosts and flightlines near Oxford, Br. Birds, 25, 1932, p. 11.
15. E. D. VAN OORT, Resultaten van het Ringonderzoek....., Zoöl. Mededeelingen, 12, 1929, 3—4 en 16, 1933, 3—4.
16. W. P. PYCRAFT, Seabirds in peril on the sea during wintry gales, The Ill. London News, 1929, Jan. 5.
17. A. J. SLEIJSER, Resultaten van het Ringonderzoek....., Ardea, 23, 1934, p. 197—201.
18. A. L. THOMSON, Problems of Bird-Migration, 1926, p. 186—187.

DEN HAAG, Februari 1936.

Terugvondsten van in het buitenland geringde vogels, 5,

namens de Redactie verzameld door TEN KATE.

Sturnus vulgaris — Spreekw.

D u i t s e s p r e e w e n i n U t r e c h t.

Spreekw, 6015120 Helgoland, geringd op 25 Mei 1935, als nestjong, te Maschen bij Harburg a/d Elbe, werd op 29 Juni 1935 te Odijk in een kersenboomgaard geschoten.

J. N. VAN DEN BRINK.